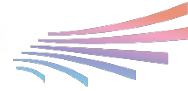

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky fond regionálneho rozvoja

ÚRAD PODPREDESEDU VLÁDY SR
PRE INVESTÍCIE
A INFORMATIZÁCIU

Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

Správa z participatívnych nástrojov vo vybraných OP

Podklad pre metodickú prácu CKO

Martina Paulíková, máj 2018

Zhrnutie

V rámci projektu „Efektívne zapojenie občianskej spoločnosti do implementácie a monitorovania EŠIF zavádzaním participatívnych postupov“ experti odskúšali niekoľko nástrojov na zapojenie neštátnych aktérov (MVO) do tvorby podkladov pre konkrétne dopytovo orientované výzvy alebo zámery národných projektov. Cieľom bolo overiť rôzne spôsoby zapojenia aktérov „zvonku“, vyhodnotiť získané skúsenosti, zosumarizovať identifikované príležitosti, úspešné a menej úspešné procesy, bariéry participácie a možnosti na riešenia, a nakoniec vytvoriť model participatívnej tvorby výziev v rámci EŠIF.

V období od marca 2017 do apríla 2018 experti z projektového tímu oslovili príslušné riadiace a sprostredkovateľské orgány so žiadosťou o spoluprácu na overovaní participatívnych nástrojov pri tvorbe podkladov pre výzvu a následne participovali rôznym spôsobom a intenzitou na procesoch spolu v 8 dopytovo orientovaných výzvach a 2 národných projektoch v rámci 3 operačných programov. Získané skúsenosti boli podkladom pre vytvorenie modelu participatívnej tvorby výziev.

1. Úvod

V rámci projektu „Efektívne zapojenie občianskej spoločnosti do implementácie a monitorovania EŠIF zavádzaním participatívnych postupov“ sme mali ambíciu vytvoriť model – odporúčaný postup zapojenia cieľových skupín do tvorby podkladov pre výzvy na čerpanie európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF). Dôvodom bolo, že viaceré vyhlásené výzvy v minulosti obsahovali podmienky, ktoré výrazne limitovali kvalitu projektov, zužovali skupinu potenciálnych žiadateľov či inak obmedzovali zámery aktivít tak, že doručené žiadosti nesmerovali k podpore toho, čo pôvodne autori výziev mali na mysli. Niektoré tieto prípady boli spôsobené tým, že riadiace orgány nemali dostatok informácií o potrebách cieľovej skupiny alebo kapacitách prijímateľov.

Jednou z možností, ako toto riziko minimalizovať a vytvoriť „dobrú“ výzvu v rámci EŠIF, je **otvoriť proces partnerom** „zvonku“. Tí môžu priniesť do tvorby výziev pohľad z praxe na capacity potenciálnych žiadateľov či partnerov, poznajú a vedia pomenovať potreby cieľových skupín, ako aj dôvody, prečo tieto potreby vznikli. Vedia navrhnúť alternatívy riešení aj posúdiť nadväznosť na iné realizované, súčasné a plánované aktivity. Môžu účinne pomôcť pri posúdení efektívnosti dopadov (Čo ovplyvní daná podpora? Čo sa zmení, ako pomôže cieľovej skupine?).

„Otvorenie“ procesu kontrolovaným a vopred komunikovaným spôsobom môže okrem zvýšenia kvality výzvy navyše zvýšiť aj **transparentnosť tvorby výziev**, ktoré sú aj dnes bez pochýb ovplyvňované „zvonku“, avšak spôsobom, ktorý zostáva skrytý a preto môže vzbudzovať rôzne podozrenia a otázky.

Účasť zástupcov cieľových skupín sa aj z týchto dôvodov dostala aj do „Akčného plánu na posilnenie transparentnosti a zjednodušenia implementácie EŠIF“¹, ktorý bol predstavený zo strany Centrálnym koordinačným orgánom (CKO) na jeseň 2017.

V nasledujúcom materiály nájdete zhrnuté **skúsenosti z niekoľkých procesov zisťovania podkladov pre výzvy** (niekedy tieto procesy nazývame skrátene „nastavovanie výzvy“), ktoré absolvovali experti v rámci projektu „Efektívne zapojenie občianskej spoločnosti do implementácie a monitorovania EŠIF zavádzaním participatívnych postupov“ v priebehu cca jedného roka od marca 2017 do apríla 2018. Tieto skúsenosti, spolu so zistenými bariérami a príležitosťami, boli podkladom pre tvorbu modelu participatívnej tvorby podkladov pre výzvy. Do modelu tiež vstúpili aj ďalšie zistenia a skúsenosti, najmä výsledky analýzy oficiálnych dokumentov týkajúcich sa prípravy, implementácie a hodnotenia vybraných operačných programov v období 2007 – 2013 a výsledky štruktúrovaných rozhovorov so zástupcami občianskej spoločnosťami.

2. Opis metodiky

V súčasnom období 2014 – 2021 je v rámci každého operačného programu zverejňovaný a priebežne aktualizovaný **indikatívny harmonogram výziev** na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok. V ňom sa uvádza v tabuľkovom prehľade zoznam výziev, ktorých vyhlásenie je plánované na daný rok s uvedením základných informácií (zaradenie v rámci prioritných osí, zameranie výzvy, oprávnení žiadateľa, oprávnené územie, formy, dátumy vyhlásenia a uzavretia výzvy atď.). V súlade so Systémom riadenia EŠIF v prípade, ak je výzva zverejnená do dvoch mesiacov od termínu uvedeného v harmonograme, nie je potrebné zo strany riadiaceho orgánu harmonogram aktualizovať.

Na začiatku aktivity preto experti zapojení v projekte prešli harmonogramy operačných programov a vybrali **predbežný zoznam dopytovo orientovaných výziev a národných projektov**², ktoré boli zaujímavé z hľadiska overenia participatívneho procesu tvorby. Predbežný zoznam bol korigovaný na základe kapacít projektového tímu (kolízia prípravy podkladov pre viaceré výzvy v tom istom čase), spätnej väzby od RO/SORO, ako aj príp. posunov v indikatívnom harmonograme výziev. Zoznam výziev bol tiež doplnený o národné projekty, ktorých príprava sa očakávala v najbližších mesiacoch a v ktorých bol predpoklad zapojenia partnerov do realizácie (čím sa logicky otvárala oprávnená otázka zapojenia partnerov aj do prípravy národných projektov).

Predbežne vybrané **výzvy na overenie participatívnych nástrojov** boli identifikované v rámci OP Kvalita životného prostredia, OP Výskum a inovácie a OP Ľudské zdroje. Výzvy boli vyberané tiež tak, aby boli obsahovo blízke expertom zapojeným do projektu – aby bol overený nielen proces participácie, ale experti mohli prispieť ak o obsahu výzvy. V tejto etape garantka aktivity spracovala pokyny pre zapojených expertov o postupe a spôsobe hodnotenia procesu participácie.

V rámci jednotlivých prípadov overovania participatívnych nástrojov na tvorbu podkladov pre výzvu boli expertmi z projektového tímu postupne **realizované tieto základné kroky**:

- oslovenie RO/SORO a osobné stretnutie za účelom vysvetlenia dôvodov a cieľa procesu;
- dohoda na konkrétnych výzvach na overenie nástrojov participácie (príp. korekcia predbežného zoznamu);
- dohoda o časových rámcoch, konkrétnych nástrojoch a expertoch zapojených do procesu;
- vlastné overovanie participatívnych nástrojov (napr. formou prieskumov a dotazníkov, cez činnosť odborných pracovných skupín, zisťovanie vnímania pojmov, okrúhle stoly a pod.);

¹ Plán v bode 1.2.9. navrhuje uskutočniť pred vyhlásením výzvy informatívne konzultačné stretnutie (okrúhly stôl) „za účasti vrcholných predstaviteľov RO s odbornou verejnosťou, na ktorom budú prediskutované a odkonzultované základné parametre výzvy. Cieľom je, aby výzva zodpovedala potrebám cieľových skupín.“ V bode 1.2.12. je tiež opatrenie č. 16: „Vypracovaný a zavedený modelový postup pre tvorbu výziev s dôrazom na účasť partnerov a cieľových skupín podpory“.

² Zoznam je na konci správy v prílohe č. 1.

- hodnotenie procesu a jeho výstupov, identifikácia krokov na podporu participácie a naopak bariér a limitov.

Okrem vybraných výziev, na ktorých boli odskúšané a hodnotené rôzne nástroje participácie, do hodnotenia a vytvárania modelu participatívnej tvorby podkladov pre výzvy vstúpili aj skúsenosti expertov, ktorí boli pozvaní alebo sa zúčastnili „zvonku“ diskusií o obsahu iných dopytovo orientovaných výziev v rôznych operačných programoch (mimo zoznamu výziev, na ktorých sme odskúšavali proces a hodnotili ho podľa vopred spracovaných pokynov).

3. Skúsenosti z participatívneho procesu v rámci vybraných operačných programov

3.1. Operačný program Kvalita životného prostredia

V rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia (OP KŽP) boli odskúšavané participatívne procesy v rámci prípravy dvoch dopytovo orientovaných výziev. Pri tom sme využili aj skúsenosti získané pred realizáciou projektu z prípravy podkladov pre ďalšie dve dopytovo orientované výzvy. Formálnou autoritou, ktorá riadila proces tvorby podkladov, bolo Ministerstvo životného prostredia SR ako riadiaci orgán (RO) pre Operačný program (OP) Kvalita životného prostredia.

Prvá dopytovo orientovaná výzva sa týkala prioritnej osi 2 „Adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy so zameraním na ochranu pred povodňami“, špecifický cieľ 2.1.1. Zníženie rizika povodní a negatívnych dôsledkov zmeny klímy – aktivita C: Vodozádržné opatrenia v urbanizovanej krajine (intraviláne obcí).

Už v roku 2016, na základe požiadavky členov monitorovacieho výboru OP Kvalita životného prostredia za občiansku spoločnosť, bola vytvorená „Pracovná skupina pre zelenú infraštruktúru“, do ktorej boli nominovaní zástupcovia zainteresovaných strán. Pracovná skupina sa vtedy podieľala na príprave odborných podkladov pre dve dopytovo orientované výzvy k rovnakému špecifickému cieľu 2.1.1., ale k dvom iným aktivitám - aktivita A. (opatrenia na vodnom toku) a B (opatrenia mimo vodného toku). Pozitívne skúsenosti z tohto procesu viedli k tomu, že pri príprave podkladov pre výzvu pre aktivitu C - vodozádržné opatrenia v urbanizovanej krajine (intraviláne obcí) súhlasil RO s odskúšaním a hodnotením participatívneho procesu tvorby podkladov pre túto výzvu.

Pre zber podkladov pre túto dopytovo orientovanú výzvu sme mali niekoľko mesiacov, a preto sme vytvorili scenár zber podkladov a údajov spočívajúci v niekoľkých krokoch:

- 1) identifikácia stakeholderov v cieľovej skupine cez strešné organizácie
- 2) zisťovanie vnímania pojmov od cieľovej skupiny a zber údajov od potenciálnych prijímateľov formou prieskumu na informačných stretnutiach k dvom súvisiacim dopytovo orientovaným výzvam (spomínané aktivity A. a B.)
- 3) focusové skupiny s expertmi a odborníkmi (zber podkladov pre prácu pracovnej skupiny)
- 4) zriadenie a práca pracovnej skupiny pod monitorovacím výborom OP Kvalita životného prostredia (vrátane pripomienkovania vybraných častí výzvy a príloh)

Tento scenár bol predstavený zástupcom RO v apríli 2017, a po dopracovaní a vzájomnom odsúhlasení bol postupne napĺňaný.

Zber informácií a údajov sa sústredil do dvoch typov aktivít. V máji 2017 sa uskutočnili štyri informačné semináre organizované Ministerstvom životného prostredia SR ako RO pre OP Kvalita ŽP k výzve zameranej na zabezpečenie spojitosti vodných tokov (výzva č. 17) a k výzvam zameraným na preventívne opatrenia na ochranu pred povodňami realizované mimo vodných tokov (výzva č. 18) a na preventívne opatrenia na ochranu pred povodňami viazané na vodný tok (výzva č. 21). Na seminároch zapojení experti vysvetlili ciele a urobili **prieskum - zber údajov** formou rozdania vytlačených dotazníkov. Otázky v ňom boli zamerané na zistenie predbežného záujmu a pripravenosti

cieľových skupín, možné obmedzenia a bariéry pri príprave kvalitných projektov a pod. Odpovede spolu 29 respondentov boli spracované a slúžili neskôr ako podklad pre pracovnú skupinu.

Paralelne prebiehala zmena štatútu existujúcej pracovnej skupiny zriadenej monitorovacím výborom OP Kvalita životného prostredia (Pracovná skupina pre zelenú infraštruktúru) tak, aby mohli jej členovia participovať na príprave podkladov aj pre dopytovo orientovanú výzvu C. Vodozádržné opatrenia v urbanizovanej krajine (intraviláne obcí). Po schválení zmeny štatútu na jeseň 2018 prebiehali stretnutia a emailová **komunikácia členov pracovnej skupiny**, a to pod vedením RO. Pracovná skupina pracovala s materiálmi z operačného programu, odbornými materiálmi k tematike výzvy, ale aj podkladmi zistenými v prieskume resp. z focusových skupín.

Tie prebehli prvej polovici novembra 2018 formou **pracovných stretnutí (konzultácií)**. Pozvanie na stretnutie dostala skupina identifikovaných stakeholderov, ktorých sme požiadali o pozvanie ďalších expertov (princíp snowball). Výstupy z konzultačných stretnutí boli zapracované do pripomienok členov pracovnej skupiny k odborným častiam textu výzvy.

Na začiatku roka 2018 **pracovná skupina odsúhlasila svoje závery** – vstupy pre prípravu odbornej časti výzvy, ktoré následne prehodnotili a rozhodli o nich pracovníci RO. Výzva bola vyhlásená v apríli 2018 <http://www.op-kzp.sk/obsah-vyzvy/40-vyzva-na-predkladanie-ziadosti-o-poskytnutie-nfp-zamerana-na-vodozadrzne-opatrenia-v-urbanizovanej-krajine-v-intravilane-obci/>.

Druhá výzva sa týkala informačných aktivít v rámci prioritnej osi 1 „Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry“. Informačné aktivity v rámci štyroch špecifických cieľov sa týkali aktivít zameraných na zvýšenie informovanosti resp. podporu nástrojov informačného charakteru so zameraním na 1) predchádzanie vzniku odpadov, na podporu triedeného zberu odpadov a zhodnocovania odpadov; 2) v oblasti ochrany vôd a vodného hospodárstva; 3) na úseku ochrany prírody a krajiny; 4) ochrane ovzdušia a integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania.

Keďže predpokladaný termín vyhlásenia výzvy bol v lete 2017, riadiaci orgán potreboval pomerne v krátkom čase zistiť od cieľovej podskupiny – mimovládnych organizácií (MVO), ich predbežný záujem o výzvu, overiť, ktoré typy aktivít by boli pre nich zaujímavé a príp. ďalšie špecifické podmienky, ktoré by z hľadiska mimovládnych organizácií limitovali podávanie kvalitných projektov a žiadostí o nenávratný finančný príspevok.

Zber dát a podkladov od MVO sa uskutočnil v júni 2017. Expertka projektového tímu (členka monitorovacieho výboru OP Kvalita ŽP) po dohode s RO oslovila cez strešné organizácie a platformy (Ekofórum, Špirála, Slovenský snem ochranárov) zástupcov a zástupkyne MVO. Uskutočnilo sa jedno **otvorené pracovné stretnutie** (7. 6. 2017) vo Zvolene, na ktorom si zástupcovia MVO prešli už zverejnené informácie z operačného programu a indikatívneho harmonogramu výziev a diskutovali o možných typoch aktivít, typoch výdavkov špecifických pre MVO, ďalej o špecifickej otázke tzv. registra partnerov verejného sektora, kam nie sú MVO zapisované, keďže pôsobia prevažne v neziskovom sektore v súlade s § 52 ods. 4, písm. a) zákona č. 315/2016 Z.z. o registri partnerov verejného sektora. Plánované druhé stretnutie MVO v Bratislave sa neuskutočnilo z dôvodu avizovaných iných povinností zástupcov MVO v čase plánovaného stretnutia. Výstupy z pracovného stretnutia spracovala expertka do dokumentu, ktorý bol **poskytnutý na pripomienkovanie** tak zástupcom zúčastneným na pracovnom stretnutí, ako aj ďalším záujemcom o stretnutie v Bratislave (ktoré sa neuskutočnilo). Spätná väzba bola opäť zapracovaná do dokumentu, ktorý bol zaslaný na RO.

Následne sa uskutočnilo jedno **osobné stretnutie expertky** a emailová komunikácia ohľadom vysvetlenia, ktoré podnety a pripomienky od MVO nie je možné akceptovať (paušálne platby atď.) a prečo. Výzva bola vyhlásená v septembri 2017 <http://www.op-kzp.sk/obsah-vyzvy/28-vyzva-na-predkladanie-ziadosti-o-poskytnutie-nfp-zameranej-na-informacne-aktivity-s-kodom-opkzp-po1-info-2017-28/>. Už po prvom uzatvorení hodnotiaceho kola bol záujem o výzvu vyšší, ako boli alokované zdroje.

3.2. Operačný program Ľudské zdroje

Operačný program Ľudské zdroje je pomerne rôznorodý program, na ktorého riadení a implementácii participuje pomerne veľké množstvo subjektov.

V rámci prioritnej osi 1 Vzdelávanie sa projektový tím zúčastnil tvorby podkladov alebo diskusií o tvorbe podkladov v prípade troch dopytovo orientovaných výziev. Vyhodnotený je však iba jeden proces a to v prípade výzvy zameranej na podporu celoživotného vzdelávania, nakoľko proces v prípade dvoch výziev týkajúcich sa inkluzívneho vzdelávania pre stredné a vysoké školy sa posunul na neskoršie obdobie a nakoniec si ho ministerstvo riešilo v svojej vlastnej réžii. Formálnou autoritou, ktorá riadila proces tvorby podkladov pre výzvy, bolo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (MŠVVaŠ SR), ako sprostredkovateľský orgán (SORO) pre OP Ľudské zdroje pre prioritnú os 1.

Diskusie so SORO začali v máji 2017: po zaslaní informácie s predstavením projektu, jeho cieľov a aktivít sa uskutočnilo pracovné stretnutie, na ktorom bol potvrdený obojstranný záujem spolupracovať na overovaní participatívnych nástrojov. Po pracovnom stretnutí v júni 2017 boli vytipované tri výzvy na overenie nástrojov participácie. Z vyššie uvedených dôvodov sa proces overovania nakoniec týkal iba jednej výzvy. Tá sa týkala špecifického cieľa 1.4.1. a podpory celoživotného vzdelávania. Šlo o už vyhlásenú výzvu (jedna z prvých výziev vyhlásená týmto SORO), ktorú SORO vyhodnotil, že bola pomerne široko nastavená z pohľadu oprávnených aktivít, toto vyhodnotenie chcel porovnať so skúsenosťami a pohľadom „zvonku“. Zástupkyňa ministerstva spracovala **anotáciu výzvy - materiál pre cieľovú skupinu** (informácie o výzve z operačného programu, už zverejnenej výzvy a harmonogramu), ktorý expertka projektového tímu **distribuovala na pripomienkovanie** v lete 2017 cieľovej skupine, osobitne zástupcom neštátneho/neziskového sektora (na takmer 150 emailových adries). Opätovné oslovenie cieľovej skupiny prebehlo v septembri 2017, následne boli **zobierané podklady a informácie** sumarizované expertkou do formy komentárov k pôvodne spracovanej informácii o výzve od SORO a zaslané na ministerstvo. Vo všeobecnosti šlo o otázky týkajúce sa presnejšieho určenia oprávnených aktivít, typov prijímateľov a ich špecifikácie, návrhov na merateľné ukazovatele, zjednodušeného preukazovania výdavkov na administráciu a prevádzku, ako aj zistenie spätnej väzby na schému de minimis (štatná pomoc).

V prípade vyššie spomínaných výziev na podporu inkluzívneho vzdelávania bol pôvodný zámer zorganizovať okrúhle stoly zainteresovaných subjektov a prediskutovanie okruhov tém, ktoré sa ukážu ako problematické alebo nedotiahnuté. Spracovanie podkladov pre výzvy začalo na konci roka 2017 a to nakoniec pre úroveň základné školy (rovnako špecifický cieľ 1.1.1), ako aj pre stredné školy a gymnázia. **SORO spracovalo anotáciu výzvy** (samostatne pre úroveň základné školy a pre úroveň gymnázií a stredných škôl), ktorú v septembri 2017 prostredníctvom rôznych komunikačných kanálov **zaslalo cieľovým skupinám** (o distribúciu požiadali aj expertov z projektového tímu). Následne sa mali v októbri 2017 uskutočniť okrúhle stoly k obom materiálom a výzvam, ktoré však boli zrušené v dôsledku zverejnenia materiálu Učiace sa Slovensko (od ktorého si SORO sľubovalo zásadné vstupy do dopytovo orientovaných výziev). Komunikáciu s cieľovými skupinami si následne v prípade týchto výziev **realizoval SORO samostatne**, mimo projektu „*Efektívne zapojenie občianskej spoločnosti do implementácie a monitorovania EŠIF zavádzaním participatívnych postupov*“.

V rámci prioritnej osi 4 Sociálne začlenenie participovali experti projektového tímu na tvorbe podkladov pre Národný projekt (NP) *Podpora rozvoja a dostupnosti terénne opatrovateľskej služby III.* Formálnou autoritou, ktorá riadila proces, bola Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR), ako sprostredkovateľský orgán (SORO) pre OP Ľudské zdroje pre prioritnú os 2, 3 a 4, aktívnym subjektom bolo aj priamo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR ako riadiaci orgán (RO) pre OP Ľudské zdroje - prioritné osi 2,3,4.

Participatívny proces bol vyvolaný najmä dlhodobou komunikovaným záujmom zástupcov občianskej spoločnosti o tento (a predchádzajúce) národné projekty. Členka monitorovacieho výboru sa opakovane pýtala na projekt a dožadovala sa byť členkou pracovnej skupiny. Zároveň z úrovne

Európskej komisie mali všetky riadiace orgány dopyty ku tomu, prečo je pomerne veľká časť financií využívaná na realizáciu národných projektov (nie dopytovo orientovaných výziev) – preto bolo prirodzene dôležité overiť si u cieľových skupín názor na túto skutočnosť a príp. prijať rozhodnutie o ne/pokračovaní NP. V dôsledku tohto si Ministerstvo ako riadiaci orgán, aj implementačná agentúra uvedomovali potrebu konzultácií s cieľovou skupinou.

Proces začal formálne na jeseň 2017, kedy expertky zapojené odo projektu predstavili prípravu národného projektu resp. výzvy ako jednu z možných tém participácie. Vzhľadom na špecifickosť zamerania výzvy sa po potvrdení spolupráce v rámci overovania participatívnych nástrojov uskutočnila **verejná konzultácia so zainteresovanými subjektmi** (07. 12. 2017). Pred touto konzultáciou sa na konci novembra 2017 uskutočnilo jedno **pracovné stretnutie členky monitorovacieho výboru** a zároveň expertky zapojenej v projekte „Efektívne zapojenie občianskej spoločnosti do implementácie a monitorovania EŠIF zavádzaním participatívnych postupov“ so zástupcami implementačnej agentúry MPSVR SR. Stretnutie bolo iniciované implementačnou agentúrou s cieľom chceli vysvetliť vzájomné postoje a pripraviť prezentácie na následnej konzultácii 07. 12. 2017.

Na konzultácii sa zúčastnili zástupcovia občianskej spoločnosti, ako aj zástupcovia samospráv. Tí boli pozvaní expertkami na základe poznania cieľovej skupiny. Keďže sa však stretnutie organizovalo celkom rýchlo, pozvaní experti neboli vyberaní na základe širokého výberu, ale podľa znalostí terénu expertkami zapojenými do projektu, pričom boli zohľadnené kritériá ako napr. zastúpenie ľudí z rôznych častí Slovenska, verejní/neverejní, so skúsenosťou z predchádzajúcich národných projektov rovnakého zamerania. Okrem toho urobila **prieskum medzi prijímateľmi** aj priamo implementačná agentúra IA MPSVR.

Odporúčania zástupcov cieľovej skupiny aj výstupy z prieskumu medzi prijímateľmi boli spracované a na ich základe bolo prijaté rozhodnutie nerealizovať národný projekt v pôvodnom rozsahu, ale hľadať kombináciu národného projektu a dopytovo orientovanej výzvy s obdobným zameraním. Následne na začiatku jari 2018 bol dopracovaný zámer národného projektu a 14. 3. 2018 predložený na pripomienkovanie a schválenie Komisii pre prioritné osi 2,3,4 (subjekt na úrovni monitorovacieho výboru). Komisia zámer národného projektu schválila. Pred rokovaním komisie sa uskutočnilo **osobné stretnutie expertky** zapojenej do procesu overovania so zástupcami implementačnej agentúry IA MPSVR, na ktorom boli vysvetlené dôvody nezpracovania niektorých výstupov konzultácií.

V rámci prioritnej osi 5 Integrácia marginalizovaných rómskych komunít

V rámci spolupráce s SO OPLŽ – Ministerstvom vnútra boli na pracovných stretnutiach identifikované viaceré plánované výzvy, na ktorých bol záujem spolupracovať. Z nich experti spolu so zástupcami MVSР vybrali dopytovo orientovanú výzvu zameranú na sociálne podnikanie v prostredí MRK.

Následne sme zorganizovali a uskutočnili prieskum o podpore sociálneho podnikania medzi samosprávami a neziskovými organizáciami na Slovensku, ktorý sme realizovali v čase od 19. februára 2018 do 19. marca 2018. Prieskum bol realizovaný online v prostredí „Google Forms“. Obsahoval 14 položiek, z ktorých 5 tvoria otvorené otázky s voľnými textovými poliami. Základnú štruktúru získaného obrazu o podpore sociálneho podnikania generujeme zo 7 štrukturovaných otázok a 2 plne anonymizujúcich identifikátorov (právna forma a kraj, kde respondent sídli). Ich vzájomným kombinovaním možno získať originálny pohľad na súvislosti pokrytých dimenzií, ktorý možno v budúcnosti doplniť analýzou obsahu súvisiacich otvorených otázok.

Respondenti sa identifikovali buď ako (1) samospráva; (2) podriadená organizácia samosprávy; (3) mimovládna organizácia; alebo (4) iná organizácia. Sídlo respondenta bolo vybrané na území jedného z ôsmich krajov SR. Prieskum obsahuje údaje od vzorky 152 respondentov, ktorú sme pre účely interpretácie zjednodušili na skupinu samosprávnych inštitúcií (1+2) a neziskových a iných inštitúcií (3+4). Tie spoločne označujeme ako Neziskové.

Ukazuje sa, že o podporu nového alebo o udržanie zabehnutého sociálneho podnikania majú záujem predovšetkým tie inštitúcie, ktoré s ním už v minulosti prišli do kontaktu. Svedčí to o kontinuite aktivity v tejto oblasti a o príležitosti rozširovať model sociálnej ekonomiky cestou zdieľania skúseností medzi samosprávami.

Ako sme zistili, súbor odpovedí 152 respondentov odzrkadľuje najmä poznatky inštitúcií lokálnych samospráv - a to dominantne v regiónoch konvergujúcich do „klubu“ ekonomicky menej výkonnej časti Slovenska s nepriaznivými dôsledkami na ich trhoch práce.

Následne bolo na základe výstupov prieskumu zorganizovaný konzultačné podujatie v Prešove a po konzultácii boli spracované odporúčania pre SO OPLZ – MVSR.

Tento postup bol realizovaný v relatívne krátkom časovom priestore, čo umožňuje aplikovanie tejto postupnosti krokov aj na tvorbu iných výziev. Pokiaľ budú tieto kroky zakomponované do štandardných postupov prípravy podkladov pre tvorbu výziev, bude možné vopred plánovať zapojenie potenciálnych prijímateľov do tvorby týchto podkladov. Dôraz treba klásť na prípravu prieskumných úloh a identifikáciu respondentov a následne na kvalitnú komunikáciu a organizáciu konzultačných podujatí.

3.3. Operačný program Výskum a inovácie

Participatívny proces prípravy podkladov pre výzvy bol overovaný v rámci dvoch súvisiacich dopytovo orientovaných výziev pod prioritnou osou 3 „Posilnenie konkurencieschopnosti a rastu mikro, malých a stredných podnikov (MSP)“. Formálnou autoritou, ktorá riadila proces tvorby podkladov, bolo Ministerstvo hospodárstva SR, ako sprostredkovateľský orgán pre OP Výskum a inovácie. Obe výzvy sa týkali tematiky sociálneho podnikania a alternatívnych foriem podnikania, konkrétne šlo o výzvu „Využívanie sociálnych inovácií v prostredí MSP“ a „Podpora rozvoja alternatívnych foriem podnikania“.

V máji 2017 tím expertov projektu „Efektívne zapojenie občianskej spoločnosti do implementácie a monitorovania EŠIF zavádzaním participatívnych postupov“ oslovil pracovníkov Ministerstva hospodárstva SR s ponukou overiť nástroje participácie na jednej výzvy a jednom národnom projekte. Hneď na prvom stretnutí bola poskytnutá informácia, že národný projekt sa neuskutoční, a prostriedky budú nasmerované do dopytovo orientovanej výzvy, pri ktorej má ministerstvo záujem o participáciu expertov z externého prostredia. Následne bola spracovaná finálna ponuka na zapojenie expertov, ktorá bola vzájomne odsúhlasená a následne realizovaná.

Keďže skupina expertov na danú tematiku je na Slovensku pomerne úzka, museli sme vybrať primerané nástroje participácie a zároveň vyčleniť pre proces väčší priestor, ako pri iných výzvach. Proces tvorby podkladov pre obe výzvy nie je v súčasnosti ešte ukončený: vyhlásenie výzvy *Využívanie sociálnych inovácií v prostredí MSP* sa predpokladá v septembri 2018 a výzvy *Podpora rozvoja alternatívnych foriem podnikania* až vo februári 2019.

Proces overovania v prípade prvej výzvy *Využívanie sociálnych inovácií v prostredí MSP* začal v máji 2017 prakticky hneď po úvodnom stretnutí so zástupcami SORO. V priebehu cca 10 mesiacov prebiehali **pracovné stretnutia expertov** ku zámeru výzvy. Experti pracovali s informáciami z operačného programu, indikatívneho zoznamu výziev, odbornou literatúrou a zdrojmi informácií. Po etape **identifikácie stakeholderov a cieľovej skupiny** (ako takej) v októbri a novembri 2017 realizovali **telefonický prieskum** sociálnych inovátorov. Vzorka 15 organizácií bola vybraná na základe analýzy cieľových skupín, ktoré sú aj v dôsledku neustálenosti odborných pojmov a označení doteraz prakticky neidentifikované (pozn. v podstate mnohí sociálni inovátori nevedia, že sú sociálnymi inovátormi). Cieľom prieskumu bol zber informácií a podnetov ohľadom podkladov pre prípravu dopytovo orientovanej výzvy (dĺžka projektu, výška a intenzita pomoci, oprávnené aktivity a oprávnené výdavky a pod.). Do septembra 2018 prebehne ešte etapa zisťovania vnímania pojmov u cieľovej skupiny s cieľom nastaviť výzvu tak, aby bola zrozumiteľná cieľovej skupine.

Proces overovania v prípade druhej výzvy Podpora rozvoja alternatívnych foriem podnikania sa v súčasnosti dostali iba do etapy prípravy procesu a reálne začne až v septembri 2018 s predpokladanou dĺžkou trvania cca 6 mesiacov.

3.4. Skúsenosti z ďalších procesov tvorby podkladov v rámci operačných programov

V rámci projektu „Efektívne zapojenie občianskej spoločnosti do implementácie a monitorovania EŠIF zavádzaním participatívnych postupov“ boli experti riadiacimi alebo sprostredkovateľskými orgánmi vyzvaní na rôzne čiastkové diskusie, pripomienkovanie či inú participáciu na tvorbe podkladov pre výzvy resp. národné projekty. V tejto časti správy sú sústredené informácie o niektorých z týchto procesov a získaných skúsenostiach, ktoré sú zaujímavé z hľadiska overovania nástrojov participácie.

Išlo o tieto procesy a témy:

- pracovné stretnutie a diskusia v súvislosti s nastavovaním metodiky a princípov „in-kind“ financovania – v rámci diskusií so SORO (MPSVR SR) OP Ľudské zdroje (prioritná os 2,3, a 4)
- pracovná konzultácia so zástupcami nadácií o otázkach tzv. globálnych grantov – na základe výstupov diskusie so SORO (MPSVR SR) OP Ľudské zdroje (prioritná os 2,3, a 4) vznikla potreba stretnutia so zástupcami organizácií, ktoré by mohli byť administrátormi tzv. globálnych grantov.
- pripomienkovanie konkrétnych dopytovo orientovaných výziev z hľadiska potrieb špecifických cieľových skupín, konkrétne
 - o výzva č. OP ĽZ DOP 2017/4.1.2/01 - Vzdelávanie zástupcov reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím v oblasti uplatňovania práv osôb so zdravotným postihnutím (implementačná agentúra IA MPSVR) – zástupcovia MVO v rámci pripomienkovania žiadali do paušálneho financovania zahrnúť aj náklady na prípravu kurzov, nielen priame mzdy lektorov za čas lektorovania, asistenta lektora z dôvodu jeho zdravotného postihnutia a tlmočníkov posunkového jazyka, ak sú potrební. Upozornili na fixné (a teda neflexibilné) počty účastníkov a hodín kurzu. Pripomienky neboli akceptované;
 - o výzva č. OP ĽZ DOP 2017/4.1.2/02 - Vývoj nových zariadení podporujúcich sociálnu integráciu osôb so zdravotným postihnutím (implementačná agentúra IA MPSVR) – zástupcovia MVO sa zúčastnili konzultácie pri príprave výzvy, v rámci ktorej sa dohodlo o vzniku pozície garanta testovania v konkrétnom rozsahu. Garantom mala byť neštátna organizácia, jej náklady však podľa finálnej verzie výzvy nemôžu byť súčasťou rozpočtu projektu. Podmienky výzvy umožňuje prijímateľovi zamestnať nezávislého experta/expertov na zabezpečenie testovania, ale zodpovednosť bude mať organizácia (bez finančného krtia).
 - o v rámci viacerých výziev MVO zastupujúce ľudí so zdravotným znevýhodnením opakovane neúspešne žiadali, aby sa zmenilo rozpočtovanie miezd v rámci organizácií tretieho sektora. Súčasnú nastavenie vychádza z analýzy predchádzajúcej mzdovej politiky prijímateľa, ktorá však z dôvodu nestabilného financovania je skreslená (mnohé experti pracujú za minimálnu mzdu, a zvyšok je ich dobrovoľnícky vklad/forma podpory organizácie). Podobne vo výzvach zameraných na podporu zamestnávania mladých ľudí upozorňovali, že podmieňovať ich zapojenie do projektov ich evidenciou na úradoch práce je nesprávne, pretože mladí ľudia so zdravotným postihnutím zväčša nefigurujú v evidencii úradov práce z dôvodu dlhodobej absencie vhodných ponúk práce a prihlásiť sa do evidencie v čase realizácie schváleného projektu je obvykle už neskoro.

- v rámci viacerých výziev MVO zastupujúce ľudí so zdravotným znevýhodnením opakovane neúspešne upozorňovali, že nie sú podporované komplexné projekty a systematicky zoradené aktivity s logickou následnosťou (príprava vzdelávania inštruktorov - samotná realizácia vzdelávania - následná aplikácia a overenie v praxi), že medzi podporovanými aktivitami prevažujú poradenské služby zamerané na zamestnávanie, ale chýbajú aktivity na rozvoj sociálnej rehabilitácie potrebnej pre zamestnateľnosť, ako aj pre nezávislý život osôb so zdravotným postihnutím.
- v rámci OP Ľudské zdroje, prioritná os 5 Integrácia marginalizovaných rómskych komunít (MRK) pri príprave národného projektu *Komunitné centrá v mestách a obciach s prítomnosťou MRK - I. fáza* (prijímateľ: Úrad splnomocnenca vlády pre Rómske komunity – ÚSVRK) prebehli vo februári 2017 pracovné konzultácie na úrovni SORO, na ktorých sa zúčastnili aj odborníci z MVO. Cieľom bolo pripraviť podklady - výzvu pre zapojenie sa do národného projektu (NP) tak, aby bol dostupný aj pre MNO, pretože pôvodné plány boli zapojiť iba samosprávu. Zároveň bola vytvorená skupina zástupcov samosprávy, MNO a MV SR, ktorá pripravila kritéria postupu výberu záujemcov o zapojenie sa do NP. Tieto kritéria sa stali súčasťou výzvy na zapojenie sa do NP, ktorá vyšla 6. marca 2017. NP je však zameraný na podporu vybraných 150 komunitných centier, ktoré pracujú výlučne v spolupráci so samosprávou. Pokiaľ existovali v niektorých vybraných mestách a obciach aj komunitné centrá v pôsobnosti neziskových organizácii (napr. Košice, Banská Bystrica, Krompachy, Vranov, atď.), tieto centrá nebudú priamo podporované ÚSVRK. Zároveň však v inom národnom programe (prioritná os č. 4, investičná priorita 4.1) s názvom: *Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni* (prijímateľ: IA MPSVR) boli z podpory vylúčené mestá a obce, kde je realizovaný NP projekt Úradu splnomocnenca vlády pre Rómske komunity. Dôsledkom je, že komunitné centrá, ktoré prevádzkujú neziskové organizácie v niektorých zo 150 miest, kde sa implementuje NP *Komunitné centrá v mestách a obciach s prítomnosťou MRK - I. fáza*, sa nelogicky a bez rozumného vysvetlenia ocitli úplne mimo schémy podpory. Zástupcovia MVO na to upozornili na monitorovacom výbore, hoci nedošlo k úprave národných projektov, náprava sa udiala cez dopytovo orientovanú výzvu, ktorú pripravil RO a ktorá bola prístupná ak MVO bez obmedzení. Text výzvy síce najskôr zavádzal povinnosť pre MVO byť v tzv. registri partnerov verejného sektora, po pripomienkovaní priamo z Úradu splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti (ÚSVROS) sa RO rozhodlo výzvu upraviť a primerane predĺžiť termín na prijímanie žiadostí.

4. Vyhodnotenie skúseností, identifikácia príležitostí a bariér

Zapojenie aktérov do tvorby podkladov pre výzvy sa ukázalo v prípadoch procesov s dosiahnutou dohodou s RO/SORO o spolupráci ako inšpiratívne a zaujímavé pre všetkých zúčastnených aktérov. Hodnotili to tak jednak zapojení zástupcovia MVO, ale aj oslovení zástupcovia RO/SORO.

V prípade, ak sa snažili zástupcovia MVO o pripomienkovanie už vyhlásenej výzvy, tieto snahy boli väčšinou neúspešné, aj keď pripomienky vznášali členovia a členky monitorovacích výborov a boli obsahovo veľmi správne. Aj keď väčšina z výziev, na ktorých sme overovali nástroje participácie, ešte nemá vyhodnotené (či dokonca implementované) projekty a teda nevieme, či sú žiadosti o príspevok resp. projekty kvalitnejšie, otvorením výzvy v procese jej tvorby sa ukazuje byť cestou skvalitnenia výziev, vytvorenia príležitostí na komunikáciu, ako aj pochopenia fungovania EŠIF zo strany zapojených MVO (čo je predpoklad skvalitnenia participácie v ďalšom období).

Získané skúsenosti a identifikované príležitosti, bariéry a možnosti sú vstupom pre model participatívnej tvorby podkladov pre výzvy, v tomto materiály uvádzame ich zoznam ešte bez formulovania vzájomnej previazanosti, časovej následnosti a pod.

- etapa zberu údajov počas informačných seminárov k súvisiacim výzvam sa ukázala byť ako dobrý nástroj získavania informácií, je však potrebné dobre vysvetliť respondentom, čoho sa prieskum týka (možnosť externého experta mimo EŠIF na zrozumiteľné vysvetlenie);
- etapa zberu údajov, ako široko koncipovaný proces s otvorenou skupinou respondentov, je príležitosťou získať dostatok podnetov, spoznať potreby cieľovej skupiny a začať s nimi komunikáciu oveľa skôr, ako až po vyhlásení výzvy;
- efektívnym nástrojom participácie sa ukázala byť činnosť pracovnej skupiny zriadenej pod monitorovacím výborom. Jej fungovanie musí byť upravené štatútom a rokovacím poriadkom so zadefinovaným konfliktom záujmov, jej členmi môžu byť experti a odborníci aj mimo monitorovacieho výboru. Pracovnú skupinu môže samostatne zberať údaje a podklady od cieľovej skupiny pre svoju činnosť, pričom ich môže vo forme odporúčaní pre RO/SORO spracované alebo nespracované poskytnúť spolu so svojimi výstupmi práce;
- participácia musí prinášať reálne benefity (aj) pre RO/SORO – cieľom nie je participovať, aby sa participovalo, ale skvalitňovať podklady pre výzvy, osobitne pri témach, kde vecne príslušné sekcie nedisponujú dostatkom informácií a poznatkov z cieľových skupín.
- hlavným problémom vo viacerých OP pre potenciálnych prijímateľov z neštátneho sektora sa ukázala byť otázka tzv. štátnej pomoci (aj v schéme de minimis). Vzdelávanie, rovnako ako aj poskytovanie sociálnych služieb a pod. je legislatívou definované ako hospodárska činnosť;
- niektoré SORO (MŠVVaŠ SR) si vybrané participačné nástroje na zapojenie aktérov zvonku (okružle stoly) individuálne začlenilo do svojich bežných postupov pri príprave podkladov pre výzvy;
- pri diskusiách sa opakovane vynárala otázka reprezentatívnosti a legitimacy, ako aj otázka konfliktu záujmov zástupcov cieľovej skupiny, ktorí sa zúčastňujú procesu tvorby podkladov pre výzvy;
- pri tvorbe podkladov pre nové, reatívne zložité a komplexné témy (ako je napr. sociálne podnikanie) je potrebné ponechať dostatok času na etapu vyjasňovania pojmov, príp. aj pre prieskum vnímania pojmov cieľovou skupinou, ako aj na celý proces tvorby podkladov;
- osobitnou výzvou pre participáciu v situácii, ak je cieľová skupina veľmi úzka („nevyvinutá“), je definovanie postavenia expertov, ktorí sa zúčastňujú tvorby podkladov a nezriedka dovzdelávajú štátnych aktérov v špecifickej oblasti. Súčasne platná definícia konfliktu záujmov je pre túto situáciu prakticky nepoužiteľná;
- ak chýba systémový nástroj na zapojenie neštátnych subjektov do tvorby podkladov pre výzvy veľmi záleží od osobných preferencií zástupcov RO/SORO, či do procesu tvorby „pustia“ niekoho zvonku a či resp. ako zohľadnia ich názory, potreby;
- osobitne v prípade subjektov reprezentujúcich špecifické cieľové skupiny (zdravotne znevýhodnení a pod.) sa však otvára priestor na diskusiu o tom, či by tieto skupiny nemali byť do tvorby výziev pre ich cieľovú skupinu zapojené „povinne“ a či by ich podnety nemali mať väčšiu váhu;
- nesprávne definované podmienky výzvy / národného projektu môžu byť výsledkom toho, že ich tvorcovia nepoznajú cieľovú skupinu príp. špecifické potreby prijímateľov (MVO – register partnerov verejného sektora) alebo nemajú informácie resp. ich neberú dostatočne vážne o iných výzvach a projektoch, ktoré môžu mať vplyv a prepojenia na iné výzvy;
- zásadnú úlohu pri participácii neštátnych subjektov pri tvorbe podkladov pre výzvy (a národné projekty) by mohol zohrať ÚSVROS, ktorý má kontakty na strešné aj jednotlivé organizácie, pozná špecifiká fungovania MVO, mapuje potreby sektora atď.

5. Zdroje informácií

- zápisy z konzultácií, pracovných stretnutí, zápisy s focusových skupín, anketové lístky a ich vyhodnotenia, parciálne hodnotenia expertov Petra Mészárosa, Zuzany Hudekovej, Márie Machajdíkovej spracované v rámci projektu „Efektívne zapojenie občianskej spoločnosti do implementácie a monitorovania EŠIF zavádzaním participatívnych postupov“
- zápisy a pripomienky členov monitorovacích výborov Imricha Holečka a Branislava Mamojku k procesom tvorby konkrétnych výziev a národných projektov
- webové stránky jednotlivých operačných programov

6. Použité skratky

CKO – centrálny koordinačný orgán (Úrad podpredsedu vlády SR pre rozvoj a investície)

EK – Európska komisia

EŠIF – Európske štrukturálne a investičné fondy

IA MPSVR – Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR

MPSVR SR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

MRK – marginalizované rómske komunity

MSP – mikro, malé a stredné podniky

MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR

MV – monitorovací výbor

MVO – mimovládne organizácie

NP – národný projekt

OP – Operačný program

OP Kvalita ŽP – Operačný program Kvalita životného prostredia

OP VaV – Operačný program Výskum a inovácie

RO – riadiaci orgán

SORO – sprostredkovateľský orgán

SR – Slovenská republika

ÚSVROS – Úrad splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti

ÚSVRK – Úrad splnomocnenca vlády pre Rómske komunity

Príloha č. 1

Predbežný zoznam dopytovo orientovaných výziev a národných projektov

OP Kvalita ŽP	
prioritná os 2 – špecifický cieľ 1.1.1 - aktivita A: Podpora nástrojov informačného charakteru so zameraním na predchádzanie vzniku odpadov, na podporu triedeného zberu odpadov a zhodnocovania odpadov; špecifický cieľ 1.2.3 - aktivita C: Podpora nástrojov informačného charakteru v oblasti ochrany vôd a vodného hospodárstva; špecifický cieľ 1.3.1 - aktivita D: Zlepšenie informovanosti a zapojenia kľúčových sektorov a verejnosti na úseku ochrany prírody a krajiny; špecifický cieľ 1.4.1 - aktivita B: Informovanie o ochrane ovzdušia a integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania.	MŽP SR
prioritná os 2 – špecifický cieľ 2.1.1. Zníženie riziká povodní a negatívnych dôsledkov zmeny klímy – aktivita C) Vodozádržné opatrenia v urbanizovanej krajine (intraviláne obcí)	MŽP SR
OP Ľudské zdroje	
dopytovo orientované výzvy v rámci Investičnej priority 1.1 Zníženie a zabránenie predčasného skončenia školskej dochádzky a podporou prístupu ku kvalitnému predškolskému, základnému a stredoškolskému vzdelávaniu vrátane formálnych, neformálnych a bežných spôsobov vzdelávania za účelom opätovného začlenenia do vzdelávania a prípravy	MŠVVaŠ SR
Prioritná os 3 „Zamestnanosť“; Špecifický cieľ 3.1.1. „Zvýšiť zamestnanosť, zamestnateľnosť a znížiť nezamestnanosť s osobitným dôrazom na dlhodobo nezamestnaných, nízko kvalifikovaných, starších a zdravotne postihnuté osoby“; Názov výzvy: „Podpora rozvoja regionálnej a miestnej zamestnanosti prostredníctvom subjektov sociálnej ekonomiky.“	MŠVVaŠ SR
Prioritná os 4 „Sociálne začlenenie“ ; Špecifický cieľ 4.1.1. „Zvýšenie účasti najviac znevýhodnených a ohrozených osôb spoločnosti, vrátane na trhu práce“; Názov výzvy: „Zefektívnenie súčasných a zavedenie nových nástrojov za účelom zvýšenia aktivity ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením.“	MPSVR SR IA MPSVR SR
Prioritná os 4. Sociálna inklúzia; Národný projekt Podpora opatrovateľskej služby III.	MPSVR SR
prioritná os 6 – špecifický cieľ 6.1.1. Rast počtu rómskych domácností s prístupom k zlepšeným podmienkam bývania (zameranie: odpad, sanácia skládok, voda, studne)	MV SR
prioritná os 6 - špecifický cieľ 6.2.1 Zvýšiť mieru zamestnanosti MRK v subjektoch sociálnej ekonomiky na území s MRK	MV SR
OP Výskum a inovácie	
Prioritná os 3 „Posilnenie konkurencieschopnosti a rastu mikro, malých a stredných podnikov (MSP)“ - Dopytovo orientovaná výzva: Podpora rozvoja alternatívnych foriem podnikania	MH SR
Prioritná os 3 „Posilnenie konkurencieschopnosti a rastu mikro, malých a stredných podnikov (MSP)“ - Dopytovo orientovaná výzva: Využívanie sociálnych inovácií v prostredí MSP	MH SR
? Národný projekt NPC v regiónoch, Aktivita 6 - Podpora rozvoja alternatívnych foriem podnikania	SBA
OP Efektívna verejná správa	
Prioritná os 1 – Posilnené inštitucionálne kapacity a efektívna verejná správa – špecifický cieľ 1.1. (tzv. MVO výzvy)	MV SR

Projekt „Efektívne zapojenie občianskej spoločnosti do implementácie a monitorovania EŠIF zavádzaním participatívnych postupov 2“ ITMS kód: 301011N301 je spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov operačného programu Technická pomoc 2014 – 2020, ktorý bol podporený z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.